№ 105 Յունիսի 21 (Յուլիսի 3) 1880 Յունիսի 21 (Յուլիսի 3) № 105

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի սովը և Էջմիածինը:—Ներքին տեսութիւն. Մահմետականների գաղթականութիւնը: Նամակ Բագուից: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն. Դեսպանների գրութիւնը: Թիւրքիա: Արտաքին լուրեր:—«Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ

Ճիշդ այն ժամանակ, երբ մեր մտքերը լարված էին Հայաստանի վերանորոգութեան ցանկութիւններով, ճիշդ այն ժամանակ, երբ մեր ազգի բարեմիտները աշխատում էին ազատել հայ ժողովրդին իր դարևոր թշուառութիւններից և վերջ գնել Թիւրքիայի բարբարոսութիւններին,—յանկարծ վրա հասաւ սովը և մոռանալ տուեց բոլորը:

Սկսեալ Սև ծովի եզերքից մինչև Պարսից ծոցը, սովատանջ հայը «հաց» էր աղաղակում, «հաց», միայն «հաց» էր խնդրում: Ամեն տեղ, արևելքից մինչև արևմուտք, լսելի եղան հայի օրհասական հառաչանքները: Մեր լրագրութիւնը սկսեց եռանդով գործել և դէպի ամեն կողմ հրաւէր կարդալ, թէ պէտք է օգնել մեր եղբայրներին, թէ պէտք է ազատել նրանց կեանքը վերահաս մահից: Անտարբեր չը մնաց և օտարազգի մամուլը, նա էլ սկսեց շարժել ազգերի մարդասիրութիւնը դէպի Հայաստանի սովեալները:

Ամեն տեղ սկսվեցաւ ջերմ, շտապոյթ աշխատութիւն: Հնդկաստանում, Պարսկաստանում նուիրատուութիւններ հաւաքվեցան: Ռուսաստանի հայը ցոյց տուեց մի գովելի օրինակ ազգասիրութեան: Մեր տիկինները յայտնեցին իրանց ազնիւ մայրական ըզգացմունքը դէպի Հայաստանի զաւակները: Անգլիայի և Ամերիկայի մէջ միթինգներ և մասնաժողովներ կազմվեցան հայոց սովեալներին օգնելու համար: Վենետիկի Մխիթարեան աբեղաները հանգանակութիւն հաւաքեցին: Մեր կաթոլիկ և բողոքական հայերը նոյնպէս չը խնայեցին իրանց նուէրները տառապեալ եղբայրներին օգնելու:

Շարժումը մեծ էր: Ամեն կողմից յայտնվեցան կարեկցութեան և սիրոյ նշմարներ: Հայ ազգը ցոյց տուեց, թէև ինքը սփռված է երկրագնտի ամեն անկիւններում, բայց սրտով մօտ է Հայաստանին, իսկ հոգով այնտեղ է բնակվում:

Կ. Պօլսում, սրբազան Պատրիարքի վերահսկողութեան ներքոյ, կազմվեցաւ մի ընդարձակ յանձնաժողով: Նա սկսեց դէպի ամեն կողմ յորդորներ կարդալ, օժանդակութիւն խնդրել, նպաստներ ընդունել և նրանց բաշխման համար կարգադրութիւններ անել: Նա տարածեց իր գործունէութեան մասնաճիւղերը Հայաստանի ամեն կողմերում և աշխատեց ազատել սովատանջ ժողովուրդը վերահաս կորստից:

Բայց ի՞նչ արեց այդ միջոցներում Էջմիածինը՝—ընդհանուր հայոց Մայր Աթոռը, որի վրա աւելի մեծ պարտականութիւններ կային, որից աւելի էր պահանջվում և աւելի էր սպասվում, քան թէ այն բոլոր գործիչներից, որ յիշեցինք վերևում:

Էջմիածինը սկզբում անտարբեր մնաց և. իրան խուլ ձևացրուց, իբր թէ ոչինչ չը գիտէ, իբր թէ ոչինչ չէ լսում: Երբ հայոց լրագիրները, և մինչև անգամ ռուսաց, անգլիական, ֆրանսիական մամուլը գոռում և գոչում էին, թէ Հայաստանը կորաւ, թէ շուտով Թիւրքիայում բոլոր հայերը կը կոտորվեն սովից, —այդ ժամանակ Էջմիածնի բերանը՝ «Արարատ» ամսագիրը պահպանում էր մի գիւական լռութիւն: Նա մի բառ անգամ չը տպեց, թէ ինչ էր կատարվում Հայաստանում, թէ ինչ պատճառով կոտորվում էին հայերը:

Ամեն կողմից տրտունջներ բարձրացան: Էջմիածինը մտածեց՝ ինչու օգուտ չը քաղել հանգամանքներից: Հայաստանում սով է պատահել, շատ լաւ, մենք էլ սովելոց անունով նուիրատուութիւններ կը հաւաքենք, մենք էլ ցոյց կը տանք, թէ «գործում էինք»: Այս մտքով գաւառները թղթեր ուղարկվեցան, որ սովեալների համար նուիրատուութիւններ հաւաքվեն:

Մեզ յայտնի է, երբ Էջմիածնին փող է հարկաւոր, նա խիստ եռանդով է սկսում նուիրատուութիւններ հաւաքելու գործը: Նա չէ բաւականանում միայն թղթերով, այլ իր կողմից ուղարկում է և բազմաթիւ նուիրակներ: Ճեմարանի շինութեան համար հայր Բաստամեանը անցաւ ամբողջ Ռուսաստանը և մինչև Նիժնի-Նովգորոդի տօնավաճառը գնաց: Իսկ Ննջարանի շինութեան համար հայր Սուքիասեանը մի և նոյն ճանապարհորդութիւնը կատարեց: Այսպիսի օրինակներ շատ ենք տեսել: Միայն Հայաստանի սովելոց համար ոչ մի աբեղայ իր տեղից չը շարժվեցաւ:

Բայց մեր կողմից միամտութիւն կը լինէր մտածել, թէ Էջմիածնի թղթերը ազդեցութիւն չունեցան և ոչինչ գումար չը հաւաքվեցաւ, մանաւանդ, որ հանգանակութիւնը մի սուրբ նպատակի համար էր:

Մենք սպասում էինք, որ «Արարատ» ամսագիրը, որ այնքան բարի սովորութիւն ունի գովելու, փառաբանելու և մինչև երկինք բարձրացնելու Մայր Աթոռի նուիրատուների անունները, — և այդ դէպքում կը պահպանէր իր վաղեմի սովորութիւնը, եթէ ոչ գովեստներով, գոնէ մի համեստ ցուցակի մէջ պարբերաբար կը տպէր սովելոց անունով հաւաքված փողերի գումարները և նուիրատուների անունները: Մենք սպասում էինք, որ «Արարատ» ամսագիրը, որ այնքան ճիշդ հաշուել գիտէ, թէ որքան փող հաւաքվեցաւ տիրացուների համար ժամաշապիկներ կարել տալու, քանի հատ կարվեցաւ, և դարձեալ որքան փող է հարկաւոր, մինչև շապիկների բոլոր թիւը լրանայ,—մենք յոյս ունէինք, որ նոյն ամսագիրը ի միամտութիւն նուիրատուների մի այսպիսի հաշիւ կը ներկայացնէր, թէ Էջմիածինը որքան փող ստացաւ սովելոց անունով, թէ այդ փողը ո՛րտեղ և ո՛ւմ միջնորդութեամբ ուղարկեց, և թէ դարձեալ ո՛րքան փող է հարկաւոր, որ Հայաստանի հայերը քաղցած չը մեռնին: Բայց մինչև այսօր ոչինչ չը տպվեցաւ: Ի՞նչով պէտք է բացատրել այդ լռութիւնը:

Գուցէ Էջմիածինը մտածում է, թէ արդէն անցաւ սովը, էլ ինչ հարկաւոր է փող ուղարկել, կը պահենք այդ փողերը մեզ մօտ, նրանցով տոկոսաբեր թղթեր կը գնենք (այդ թղթերը նա շատ է սիրում), յետոյ կը մտածենք, թէ ինչ պէտք է անել նրանց հետ:—Այսպէս վարվեցաւ Էջմիածինը և ապաշխարոցի գաղթականների անունով հաւաքված 17000 րուբլու հետ. փոխանակ մրկ, քաղցած և հիւանդ ապաշխարոցիներին խնամք տանելու, նա գնեց յիշեալ գումարով տոկոսաբեր թղթեր: Մենք հաւատացած ենք, եթէ այդ գումարը, նուիրատուների նպատակի համեմատ, իր ժամանակին գործ դրված լինէր, ապաշխարոցիների 3000 ընտանիքից կէսը չէր կոտորվի:

Հայաստանի սովը դեռ չէ անցել. նա սպառնում է և գալոց տարին: Թող Էջմիածինը վերջապէս հասկանայ, որ սովելոց անունով իր հաւաքած իւրաքանչիւր րուբլին մի հայ կեանք է բովանդակում իր մէջ:—Այդ կեանքը գուցէ Էջմիածնի համար նշանակութիւն չունի, բայց խիստ թանգ է մեզ համար: Թող Էջմիածինը շտապէ շուտով ուղարկել Կ. Պօլսի յանձնաժողովին իր մօտ գտնված գումարները: Սովը համբերութիւն չունի, սովատանջը սպասել չը գիտէ: Ամեն մարդ ուղարկեց իր հաւաքածը և օրինաւոր հաշիւ տուեց հասարակութեանը: Դուք եւս օրինակ առէ՛ք դրանցից,—դո՛ւք, սրբազան հայրեր, որ պի-

տի աշխատէլք բարի օրինակ տալ միւսներին...

Յ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—

Ռուսաց զէնքով նոր նուաճված մեր (Ալէքսանդրապօլի)սահմանակից գաւառի տաճիկ ազգաբնակութիւնը դարձեալ պատրաստվում է գաղթելու, չը նայելով որ՝ նրանցից մեծ մասը արդէն անցեալ տարուանից գաղթել պրծել է: Նարժական և անշարժ կայքեր ծախում են նրանք չնչին գներով: Մի տարօրինակ շտապողութիւն, մի անսպասելի հաստատամտութիւն է նշմարվում այդ նշաւակ մնդօլների գաղթելու նախապատրաստութիւնների մէջ: Նրանց էլ արդեօ՞ք չեն գաղթել տալիս իրանց բնիկ երկրից և քշում Հայաստանի խորքերը այդ երկրի ժառանգական տարրի համար նոր ցեցեր պատրաստելու դիտաւորութեամբ: Դժուար է չը նախատեսել այս գաղթականութեան մէջ մի քաղաքական դժոխային նպատակ: Անտարակոյս տաճիկ կառավարութեան ագենտներ պէտք է գործելիս լինին այս տեղերում անդուլ օր և գիշեր: Նրանք չեն արդեօ՞ք որ արծարծում են նրանց մէջ անդադար մոլեռանդութեան զգացմունքը, որ բորբոքում են նրանց մէջ մի ատելութեան զգացմունք դէպի մի օտար պետութեան հրպատակութիւն, որ մեծամեծ խոստումներով շլացնում և հրապուրում են մահմետական տարրը դէպի Հայաստան.... Երևում է որ այնտեղի երկրագործ հայերի ձեռքից խլելով բերրի և արգաւանդ հողեր, տալիս են նոր գաղթած տաճիկներին: Թէ չէ, ինչ կերպ մեկնել այս երևոյթը, որ թշուառական և թուլամորթ տաճիկը բացայայտ տեսնելով աշարկու սովը, այդ սովամահ մեռնելու սպառնալիքը իր աչքերի առաջ, փախում է չնչին գներով ծախել իր ունեցած բոլոր գոյքը և գաղթում է այն տեղերը, ուր տիրում է սովը:

Ցիրուցան անել հայկական տարրը և բոլոր Հայաստանը լցնել միայն մահմետական ստուար ազգաբնակութեամբ,—ահա՛ տաճկաց ներկայ քաղաքականութեան միակ դէվիզը Հայաստանի վերաբերութեամբ: Այս ննդաւոր և արիւնզակ քաղաքականութեան մէջ դարձեալ պէտք է փնտռել և մեր կողմերի գաղթականութեան ամենագլխաւոր շարժառիթը:

Ա.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

4 յունիսի

Պ. Ալէքսանդր Մովսէսեանց, «Մշակի» 86 համարում տպված նամակում դուք քանի մի սաստիկ սխալ և ձեր ուժից վեր դատողութիւն էք անում իմ վրա առանց որ և իցէ փաստի վրա հիմնվելու. Դուք պահանջում էք «մի աւելի յարմար տեսուչ ունենալ, գոնէ հայերէն խօսել գիտենար». իմ գրաւոր աշխատանքները կարող էք կարդալ 1865 և 1866 թ. «Մեղու Հայաստանի» լրագրում, որոնց մեծ մասը կրթութեան և դաստիարակութեան վրա է, իսկ միւս մասը շամախեցիների սովորութիւնների, աւանդութիւնների, սնապաշտութիւնների և առածների. մի քանի յօդուածներս, որպէս «մտածողութիւնք հռչակաւոր պետագօգների հին և նոր դարուց» ստորագրված են ազգանունովս, միւսները որը աշակերտացս, որը Քարտաշ և կամ Քաջբերունի ստորագրութեամբ.

Ես ոչ թէ 1400 րուբլի եմ ստանում, այլ 1000 րուբլի, որից միայն 900 է ինձ հասնում, իսկ 100ը ռոճկից հանում է «Մարդաս. ընկերութեան խորհուրդը անփոփոխ անդամ լինելուս համար. Գալով ձեր դիտմամբ սխալված 400 րուբլուն, ստիպված եմ կրկնել ձեզ, որ ա. դասատան բարձր բաժանման մէջ հարկաւոր էր շաբաթական 9 դաս ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան. սոցա համար հրաւիրեցի տեղւոյս ռէալական ուսումնարանի հայազգի ուսուցիչ պ. Պօպօվին, որը սկզբումը յանձն առաւ այդ դասերը ամսական 35 րուբլով, եթէ արձակուրդին էլ ստանայ այդ ռոճիկը. խորհուրդը և ես համաձայնվեցինք նրա պայմանին. բայց նա 'ի վերջոյ կտրողապէս հրաժարվեց դորանից, պատճառ բերելով թէ անցեալ տարի ընկերութեան հոգաբարձուները մի քանի օր մնացած արձակուրդին հեռացրին նրան իր պաշտօնից առ 'ի զրկելոյ արձակուրդի հասանելի ռոճկից. վասն որոյ չունենալով 'ի նկատի մի որ և իցէ անձը, որ բացի հայոց և ռուսաց լեզուներ գիտենալուց լինէր և հմուտ ուսուցիչ, ես ստիպված էի, թէև կուրծքիս հիւանդութիւնը ինձ նեղում էր, յանձն առնել այդ դասերը, որ դասատունը չը զրկվի այդ առարկաներից. Իսկ ինչ կը վերաբերի իմ «մանկավարժական թերութիւններին», այդ մասին կարող եմ ասել, պ. Մովսէսեանց, որ դա ձեր խելքի բանը չէ. ըստ որում դուք դեռ զուրկ էք այն տարրական գիտութիւններից, որ կարողանաք հանդէս դուրս գալ գրականական սուրբ ասպարէզի մէջ. Թէ ես ինչ եղանակով եմ դաս տուած, ինչպէս եմ վարված աշակերտաց հետ, կամ ինչ յառաջադիմութիւն են արած նոքա իմ աւանդած ուսմանց մէջ, այդ թողնում եմ աշակերտներիս քննութեանը և դատողութեանը, որոնցից տեսուչ և ուսուցիչներ, աստիճանաւորներ և վաճառականներ կան, որոնց դեռ 1861, 1862 թ. զբաղեցնում էի թարգմանութեամբ Գրուբէի թուաբանութենից, Սօկօլովի սրբազան պատմութենից, և այլն. այս գրքերից առաջինը լոյս տեսաւ ուսանողների աշխատասիրութեամբ ութ տարից յետոյ միայն.

Մարդասիրական ընկերութեան խորհուրդը հրաւիրելով տեսուչ պ. Թիւսիկեանին, խոստացել էր 1200 րուբլ տալ տարեկան վարձ, տուն, ծառայ և փայտ, իսկ եթէ պ. Թիւսիկեանը կամենայ իր համար առանձին սենեակ վարձել, այն ժամանակ խորհուրդը պարտ էր աւելացնել այդ գումարի վրա ևս 300 րուբլ. Պ. Թիւսիկեանը ընկերութեան տանը իջևանեց, ստանալով ծառայ և փայտ. Բագուի բերմամբ ընդհանուր ժողովին այդ պայմանները չը յայտնվեց, ուստի ժողովը վաւերացրեց անդամների կարգադրութիւնը տալ 1500 րուբլ և ճանապարհի ծախս Թիֆլիսից Բագու. Ասում են պ. Թիւսիկեանը եօթը ամսուան տեսչութեան համար ստացած է 1700 րուբլ. Արդեօք պ. Թիւսիկեանը ինքը չը կամեցաւ շարունակել իր պաշտօնը Բագւումն, թէ խորհրդի անդամները կամեցան ունենալ մի ուրիշ տեսուչ, այդ ինձ անյայտ է. միայն խորհրդի անդամներն այն եզրակացութեան կէտի վրա կանգ առան, թէ լաւ է չարեաց փոքրագոյնը ընտրել, վասն որոյ հրաւիրեցին ինձ. Իսկ իմ բացակայութեանս ժամանակ յանձն առաւ կատարել տեսչի պաշտօնը խորհրդի անդամ, համալսարանում աւարտած պ. Խ. Անտօնեանցը. Բացի պ. Անտօնեանցից տեղւոյս արժանապատիւ աւագ-քահանայ Թադէոս Բուդաղեանցը, որ նախագահ է ուսումնարանի հոգաբարձութեան միշտ այցելած է ուսումնարանը թէ բացակայութեանս և թէ ներկայ գտնված ժամանակս և ըստ իր չափու կարողութեան նա զլացած չէ օգնել թէ ուսուցչական կառավարութեանը և թէ ուսումնարանի պիտոյքները հայթայթելուն. Այսպիսի պայմանների մէջ գտնված ուսումնարանը ինչ կարող էր կորցնել երեք շաբաթ բացակայութեանս ժամանակ, երբ իմ դասերս բաժանված էին ուսուցչաց վրա. Պ. Մովսէսեանց. ձեր կարդացած ողբը, թէ «ում եմ յանձնել ուսումնարանի տեսչութիւնը» ինձ անհասկանալի է. Ճշմարիտ, դժուարանում եմ մի որ և իցէ բացատրութիւն տալ այդ մտքին. Բայց ես շտապում եմ ձեզ յայտնել, պ. Մովսէսեանց, որը կարող էք ձեզ սոփրեցնող թաթօսներին էլ հաւատացնել, որ ես հրաժարվում եմ առաջիկայ սեպտեմբերից տեսուչ լինելուց, նախ՝ որ իմ կուրծքիս տկարութիւնը ինձ չէ ներում շարունակել այդ պաշտօնը, որի համար յայտնած եմ չորս ամիս առաջ խորհրդի անդամներից մէկին. երկրորդն՝ որ և գլխաւորն է, այնպիսի կազմակերպութեան մէջ, որպէս է երկսեռ դպրոցի վարչութիւնը, ունենալով 'ի նկատի ժողովրդի սաստիկ անտարբերութիւնը դէպի իր ազգային ուսումնարանը, որ ամեն ժամանակ կարող է խաղալիք դառնալ, եթէ այս կամ այն աղան կամենար միայն, ուր հասոյն ու բարեկը մի գին ունէ, դժուար է իր պարտքը ճանաչող անձին ծառայել.

Պ. Մովսէսեանց, ես մի և նոյն անձն եմ, որի վրա անցեալ տարի «Մշակ» լրագրում մեծ յոյս էիք յայտնում, թէ կարող եմ ես, եթէ յանձն առնեմ, գրադարան բանալ Բագուի մէջ. Ի՞նչ եղաւ այժմ. Հարցը կը պարզուի, եթէ ասենք, որ ձեր վերջի չանթերը մի կտոր հացի խնդրի համար է, և ո՛չ թէ համոզմունքի կամ որ և իցէ իդէայի արտայայտութիւն. Ինքներդ լաւ գիտէք, որ որքան նեղութիւն և հնարք գործ դրվեց և որպիսի խոչընդոտներ պէտք էր դիմադրվէր, որ գրատունը բացվել էր. ձեզ գրապահ ընտրեցինք, բայց որովհետև ոչինչ չը գիտէիք, հրաւիրեցի ուսուցիչներին ձեզ օգնելու. Ինքս ամբողջ երկու ամիս օրերով ձեզ ցոյց կը տայի կարգապահութեան կանոնները, կը ջանայի հասկացնել այս և այն արած պակասութիւններդ, բայց էլի կը տեսնէի, որ կամ գրքերը բարձի թողած են, կամ նոցա համարները ջնջած և նորէն գրած. մի խօսքով բոլոր անհոգութեանը համբերում էի ձեզ օգնելու նպատակաւ՝ բայց ո՞վ էր մեղաւոր, պարոն, որ դուք իմն և քոնը չէիք զանազանում. Ի վերջոյ ո՞վ է մեղաւոր, որ ձեզ արձակեցին և այժմեան գրապահին նշանակեցին.

Մինչև ցայժմ ձեր գրված յօդուածները չեն պտուղ հաստատ համոզմունքի կամ խորին դատողութեան, այլ միշտ գրած էք այն ժամանակ, երբ ձեզ հարկաւոր է մէկին կծելու, վասնորոյ մի երկու միտք յայտնելով սկզբում առանց կապի, իսկոյն դիմում էք դէպի այն զոհը, որին դիտաւորութիւն ունէք շանթելու. յօդուածիդ մտքերն էլ, ներեցէք ինձ ասել, վեր էք առնում սորա կամ նրա խօսակցութիւնից. Անցեալ տարի «Մշակում» տպված էին մի քանի մտքեր, որ շատերը կարծում էին թէ ես եմ գրած այն նամակը. Հարկաւոր է ասած և այն, որ ինչ որ գրում էք, նա ես շատ անգամ պէտք է կրկնված լինի, որ կարողանաք արտայայտել. օրինակի համար այդ 86 համարում յայտնած արհեստարանի կրթողական նշանակութեան մասին, որ խօսում էք, դա երկու տարվայ առաջ ասված և խօսված մտքերն են, որ կրկին յարուցվեցան անցեալ սեպտեմբեր ամսին. Այդ մտքի իրագործութեան համար, հաշուելով որ 60 աշակերտներ պէտք է ուսանեն, ուսումն աւարտելուց յետոյ, կէսօրիներին զանազան արհեստներով, հարկաւոր էր 500 րուբլ, որ ուսումնարանի մէջ բացված արհեստանոցի ամենակարևոր կարասիները հայթայթվէին. Մարդասիրական ընկերութեան խորհուրդը թէև այդպիսի արհեստանոցի անհրաժեշտ կարօտութիւնը գիտէ և վաղուց դորա հոգսի մէջ է, այնու ամենայնիւ նա յետաձգեց դորան իր եկամտի սղութեան պատճառով. այս ամենը նոր է հասունանում ձեր մտքումը, պ. Մովսէսեանց. Բացի դորանից, երկու տարի է, որ ինձ ճանաչում էք, պարոն, բայց այնքան թոյլ էք մտքով, որ մինչև ցայժմ մոռանում էք իմ պաշտօնս ուղիղ գրել. ես ո՛չ թէ դիրեկտոր եմ, այլ նորա օգնական եմ. առաջ ուսէք, որ կարողանաք ուսուցանել.

Եթէ ողջամիտ մարդ լինէիք, պ. Մովսէսեանց դուք շատ բան կը տեսնէիք և կը նկատէիք, որ այս կարճ միջոցում, համեմատելով անցեալ տարիների հետ, երկսեռ ուսումնարանների վերաբերեալ շատ հարցեր վճռված են, շատերին էլ ընթացք է տուած, բայց դոցա իրագործվելու համար հարկաւոր են բարեյաջող հանգամանքներ. 'Ի վերջոյ պարտ եմ համարում յայտնել ձեզ, որ այսուհետև ձեր բոլոր գրուածների դէմ պատասխանս կը լինի իմ խորին և սառն արհամարհանքը.

Բ. Ստեփանեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Ալէքսանդրապօլ, 13 յունիսի

Ձեր լրագրի ներկայ թուի 92-րդ համար ներքին լուրերի բաժնում տպագրված էր Ալէքսանդրապօլից հաղորդված մի լուր, ուր պ. լրատուն յիշել էր Տարօյեանցի սրճանոցում յօգուտ «Դպրոցասիրաց» ընկերութեան հաւաքված 40 րուբլին և «Արարատեանս» ընկերութեան օգտին հաւաքված 50 րուբլին իրանց նպատակներին չը ծառայեցնելու, այդ գումարները դեռ ևս տեղ չը հասցնելու առթիւ, և ուր բացատրութիւն էր պահանջվում այդ գումարները ստացող երիտասարդներից. Կարդալով այս լուրը՝ տեղւոյս մի «յայտնի շրջանի» անդամներ չը գիտեմ ինչ բարի զգացմունքից դրդված, (այդ միայն իրանց է յայտնի) հաստատապէս կարծում են, այստեղ ու այնտեղ տարածում և ուրիշներին էլ աշխատում են անպատճառ այնպէս համոզել՝—իբր այդ լուրը ես եմ հաղորդել «Մշակին».

Հարկաւոր համարելով լրագրութեան միջոցաւ, տպագրական խօսքով ցրել պարոնների կոյր և սխալ կարծիքը, խնդրում եմ ձեզ, մեծ. խմբագիր, որ այս կարճառօտ հերքման տպագրութեամբ ակնյայտնի ապացուցանէք պարոններին՝ որ այդ լրատուն ես չեմ, որ չունենալով ճիշտ տեղեկութիւն իրանց մասնաւոր շրջանում հաւաքած նուիրատուութիւնների մասին, պարզ բան է, որ չէի կարող հաղորդել ես այդ լուրը. Այս միայն հաստատապէս գիտեմ, որ սրանից մօտաւորապէս մի ամիս առաջ, պ. Յովհաննէս Բաբաջանեանցը ուղարկեց իրան յանձնված նուիրատուութեան գումարը (40 կամ 41 ր. 19 կ.) քանակութեամբ ձեր խմբագրութեանը, չեմ յիշում վ՚անայ սովատանջների թէ «Արարատեան» ընկերութեան հասցնելու համար.

Ա. Ափրիկեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Նորերումս մենք առիթ ունեցանք տեսնել Արծրունու գալլէրէում, պ. Շանշիևի կանտորայում մի նոր շարժող մեքենայ (լօկօմօբիլ), որ բանում է առանց շոգու, միայն տաքացրած օդի միջոցով. Մեքենան չորս մարդու ոյժ ունի և շատ յարմար է մանր արուեստների համար. բայց մանաւանդ տպարանի մէջ արագատիպ մեքենայ շարժելու համար. Այդ մեքենան արժէ, որքան իմացանք, 800 րուբլ, բայց կան այդ մեքենայից և աւելի մեծերը. Խորհուրդ ենք տալիս Թիֆլիսցիներին տեսնել այդ մեքենան.

—

Յունիսի 15-ին, առաւօտեան, Հալաբարի զօրանոցից ցած, որ գտնվում է Կուր գետի Փիսիսային ժայռի բարձրութեան վրա, իջնում է լաւ հագնված մի մարդ, իր գլխարկը և գաւազանը դնում է քարի վրա և երեք անգամ խաչակնքվելուց յետոյ, ընկնում է գետը. Նաւավարները, որոնք հեռուից տեսնում են, կամենում են օգնել, բայց ուշ են հասնում. Պատմում են, որ գլխարկում մի գրուած թուղթ է եղել.

—

Ահա այս երրորդ անգամն է, որ Թիֆլիսի Բօտանիկական այգուց վերև, ձորում, կիրակի երեկոներ հաւաքվում են տեղիս բազմաթիւ երիտասարդները (պաժարնիները) և սկսում են միմեանց հետ կռուել. Այս կիրակի, ամսիս 15-ին, մի քանիսի գլուխները պատռվեցան և ոմանց քթերը և այլ անդամները ջարդվեցան. Պօլիցիական վարչութիւնը դեռ մինչև այժմս ոչինչ կանոնաւոր միջոցներ չէ գործ դրել այս չարիքի առաջն առնելու, որին գուցէ անյայտ էլ լինի.

—

Այս օրերում, ԹԻՖԼԻՍԻ «Շավի գիւղ» անուանված թաղում մէկի տուն գիշերով մտնում են հինգ թուրքեր. Նրանցից մի քանիսը բռնում են տանտիրոջը՝ մարդուն, իսկ միւսները բռնաբարում են նրա կնոջը.

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են, որ այս օրերս փորձ էին փորձել գիշերով Անանեանցի թելի զաւօդը կրակ տալ. Թախտափուլի չորս կողմից դրել էին նաւթով թաթախած չորեր և կրակ տուել, բայց բարեբախտաբար շուտով իմացվելով, յաջողել էին հանգցնել կրակը.

—

Մեզ գրում են ՇՈՒՇՈՒՑ, որ թէև եղանակը մայիս ամսին լաւ անցկացաւ, բայց յունիսից ընկած անձրևները և կարկուտը մի քանի տեղ բաւական վնասեցին այս տարվան առատ ցորենի արտերին.

—

Եկող չորեքշաբթի օրից կը սկսենք տպագրել «Մշակի» մէջ Գրիգոր Արծրունու «Սովը Հայաստանի մէջ» յօդուածը, որ հեղինակը պէտք է կարդար, որպէս հրապարակական դասախօսութիւն.

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ մեզ հաղորդում են. «Առատահոս անձրևները և արտօրայքի ճոխ բուսականութիւնը խոստանում են այս տարի ցորենի մի առատ բերք. Ցաւալի է միայն, որ այս տարվայ ցանքը անցեալ տարվայ ցանքի հետ համեմատելով շատ քիչ է. Կան այնպիսի գիւղեր, ուր շատ տներ ամենևին չեն սերմանած, սերմացու հացահատիկներ չունենալու պատճառաւ. Սակայն յուսալի է, որ չափազանց առատութիւնը լցնէ պակասորդի տեղը. Չը նայելով որ հիմա ամեն